

Щоб мати ефективні результати, психолого-педагогічний супровід має бути ретельно відпрацьований як з позицій теоретико-методологічного обґрунтування, так і технологічного забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белухин Д.В. Основы личностно-ориентированной педагогики / Д.В. Белухин. – М.-Воронеж, 1996. – 317 с.
2. Губанова М.И. Педагогическое сопровождение социального самоопределения старшеклассников: теория и практика подготовки учителя / М.И. Губанова. – Кемерово, 2002. – С. 57.
3. Дурай-Новакова К.М. Формирование профессиональной готовности к педагогической деятельности: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / К.М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 32 с.
4. Казакова Е.И. Комплексное сопровождение развития учащихся в образовательном процессе (аналитические материалы) / Е.И. Казакова. – СПб, 1998. – 213 с.
5. Кевля Ф.И. Педагогика прогнозирования личностного развития ребёнка / Ф.И. Кевля. – М.: Вологда, 1999. – 157 с.
6. Кічук Н.В. Формування творчої особистості викладача / Н.В. Кічук. – К.: Либідь. – 1991. – 96 с.
7. Кравченко Л.М. Наукові основи підготовки менеджерів освіти у системі неперервної педагогічної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 / Любов Миколаївна Кравченко. – Полтава, 2009. – 401 с.
8. Сластенин В.А. Педагогика: учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. завед. / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; под ред. В.А. Сластенина. – М.: Изд. центр "Академия", 2002. – 576 с.
9. Строкова Т.А. Педагогическая поддержка и помощь в современной образовательной практике // Педагогика, 2002, №4. – С. 20-27.
10. Морозова О.П. Развитие профессиональной деятельности в системе непрерывного педагогического образования: дис. ... д-ра пед. наук / О.П. Морозова. – Барнаул, 2002. – С. 29.
11. Ягупов В.В. Педагогика: навч. посіб. / В.В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

О.П. ЛЯСКА, А.Г. ИСТОМЛИНА-НАПОРЧУК. АКТИВИЗАЦИЯ САМОРАЗВИТИЯ БУДУЩЕГО ИНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА В ПРОЦЕССЕ ЕГО ПРОФЕССИОНАЛИЗАЦИИ СРЕДСТВАМИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ

Резюме. Статья раскрывает концептуальные положения развития готовности будущего инженера-педагога к педагогической деятельности через раскрытие его внутренних возможностей. Предлагается к использованию в высшей школе технология педагогического сопровождения, которая соответствует субъектности личности, создает для нее ориентационное поле развития и среду подготовки к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: инженер-педагог, профессионально-педагогическая подготовка, технология педагогического сопровождения, субъектность, готовность к деятельности, ориентационное поле развития.

O.P. LYASKA, A.G. ISTOMLINA-NAPORCHUK. ENHANCING SELF-DEVELOPMENT FUTURE ENGINEER-TEACHER IN THE PROCESS OF PROFESSIONALIZATION MEANS OF PEDAGOGICAL SUPPORT

The summary. The article exposes the conceptual provisions of readiness of future engineers-teachers for teaching activities through disclosure of its domestic capacity. It is proposed to use technology in higher education pedagogical support that meets the subjectivity of the individual, creates the orientation field of environment and preparation for professional activities.

Key words: engineer, teacher, vocational teacher training, technology pedagogical support, subyektivist, willingness to work, orientation field development.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. В.М. Руденко.

Одержано редакцією 09.02.2016 р.

УДК: 378: [37. 011. 31: 37. 041]

С.М. ХАТУНЦЕВА

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Резюме. У статті проаналізовано проблему самореалізації особистості в процесі формування в майбутніх учителів готовності до самовдосконалення. Встановлено, що розвиток творчого потенціалу студента сприяє продуктивності навчальної діяльності та самовдосконаленню. Показано, що процес самореалізації майбутнього вчителя обумовлений внутрішніми переконаннями і спрямований на об'єктивну реальність. Обґрунтовано, що самореалізація є активним процесом розвитку особистості і результатом самовдосконалення особистості.

Ключові слова: самореалізація, саморозвиток, самоактуалізація, особистісний потенціал, майбутній учитель, самовдосконалення.

© С.М. Хатунцева, 2016

Постановка проблеми. Розвиток освіти і науки, розширення інформаційного простору обумовлюють високий рівень конкуренції і підсилюють темп змін, що відбуваються в різноманітних сферах життя людини. З одного боку, така ситуація відкриває можливості для успішної самореалізації особистості в професійній діяльності, з іншого боку – сучасні умови пред'являють більш високі вимоги до самоосвітньої діяльності майбутнього фахівця, саморозвитку та самовиховання. Отже, пріоритетним є розвиток особистісного потенціалу майбутнього вчителя, що вимагає підготовки педагога, здатного працювати в режимі самореалізації. Педагог має бути готовим самостійно поповнювати знання, диференціювати інформацію, аналізувати факти з точки зору їх корисності для особистості та суспільства, постійно самовдосконалюватись. Розглядаючи проблему підготовки висококваліфікованого фахівця як цілісного явища, необхідно дослідити рушійні сили самовдосконалення особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування професійно активної особистості, здатної усвідомлювати та розвивати власні можливості, альтернативно мислити, продиктовано вимогами сучасного суспільства. Передумови для розв'язання проблеми самореалізації та самовдосконалення майбутнього вчителя в процесі його професійної підготовки створено багатоаспектними дослідженнями: філософів – потребнісно-мотиваційної сфери особистості (Г. Батищев, М. Бердяєв, Г. Сковорода, В. Яковлев); психологів – джерел творчої діяльності, розвитку здібностей та задатків (К. Абульханова-Славська, Д. Богоявленська, Л. Виготський, В. Леонт'єв, А. Маслоу); педагогів – засобів розвитку творчого потенціалу особистості, умов формування в майбутніх фахівців потреби в професійній самореалізації, (В. Алфімов, В. Андрєєв, О. Кучерявий). Вивчення та обґрунтування проблем самореалізації особистості знаходимо в працях Т. Баришникової, Л. Дроздикової, І. Ісаєва, Л. Подимової, М. Ситнікової. Проблеми самореалізації особистості в професійній діяльності присвячено праці багатьох науковців: дослідження професійної підготовки майбутнього вчителя (С. Барбіна, Н. Волкова, В. Гриньова, О. Дубасенюк, В. Лозова, А. Троцко); ґрунтовний аналіз проблем самореалізації особистості в різних видах діяльності (Б. Анан'єв, Л. Виготський, П. Гальперін, І. Ісаєв, В. Лозовий, В. Рибалка, В. Сластьонін, П. Фролов, Р. Шакуров, І. Чхеайло); професійне зростання вчителя та його самореалізація (Л. Карпова, М. Князян, В. Маркова, М. Ситнікова); підготовка майбутнього вчителя до професійної самореалізації (В. Алфімов, М. Кабанець, О. Романовський, Н. Сегеда); вплив освітнього середовища на динаміку самореалізації студента (О. Ігнатюк, Л. Лідак); проблема бар'єрів у процесі самореалізації особистості (Л. Коростильова). Останнім часом активізувалися дослідження у сфері бар'єрної педагогіки (І. Глазкова), показано зв'язок процесу самовдосконалення з педагогічними бар'єрами самоосвіти і самовиховання (С. Хатунцева).

Науковцями висвітлено світоглядну природу самореалізації особистості, культурологічні моделі життєвого шляху і життєві перспективи особистості. Учені розглядають феномен самореалізації особистості у зв'язку з розвитком, самоактуалізацією, самовихованням, самоосвітою, самовизначенням та самовдосконаленням. Вивчення науково-педагогічних джерел з питань самореалізації майбутнього вчителя дозволяє констатувати, що в науці напрацьовано значну теоретико-методологічну основу, що створює передумови для цілеспрямованого осмислення даної проблеми. Однак взаємозв'язок процесів самореалізації та самовдосконалення майбутнього вчителя в процесі його професійної підготовки залишається недостатньо вивченим.

Метою статті є визначення сутності проблеми самореалізації майбутнього вчителя в процесі формування готовності до самовдосконалення.

Основними **завданнями** є такі:

- 1) здійснити аналіз сучасного науково-теоретичного підґрунтя проблеми самореалізації майбутнього вчителя в процесі формування готовності до самовдосконалення;
- 2) охарактеризувати сутність проблеми самореалізації майбутнього вчителя в процесі формування готовності до самовдосконалення.

Основний матеріал і результати дослідження. Термін “самореалізація” використовується філософами, соціологами, психологами, педагогами. Вперше, визначення цієї дефініції наведено в словнику з філософії й психології, виданому в Лондоні в 1902 році, де сказано, що “самореалізація” – це здійснення можливостей розвитку “Я” [7, 14]. У словниках подано такі визначення “самореалізації”: реалізація власних зусиль людини, можливостей розвитку “Я”, не вершина досягнень, але божий дар [14, 921]; збалансоване й гармонійне розкриття всіх аспектів особистості, розвиток генетичних й особистісних можливостей [13, 488].

Близьким за змістом до поняття “самореалізація” є визначення “самоздійснення”. Останнє описується як повна реалізація можливостей людини, доконаний факт, кінцевий результат самореалізації. Представники соціальної філософії вивчають дану проблему через сукупність послідовностей: засоби, здатності, знання. Учені наголошують на самоздійсненні, реалізації можливостей особистості, якщо вона сама є активною. Науковці вивчають залежність здійснення певного факту від того чи є у людини бажання це робити, чи вона здатна на це, чи хоче це робити, але щось їй заважає.

Дослідники пов'язують самореалізацію з саморозвитком і наголошують на тому, що останній передбачає накопичення в собі певної енергії, сукупність умінь, навичок, набір здатностей, тоді як самореалізація являє собою певний результат того, що було напрацьовано, акумульовано людиною.

Самореалізацію пов'язують з самоактуалізацією особистості. Так, І. Ідінов уважає актуалізацію, напругу і зняття фазами самореалізації. Актуалізація виступає ціллю, мотивом, потребою. Напруга є наслідком мотивації, а задоволення потреби призводить до зняття напруги. Для реалізації інтересу необхідна воля, яка є рушійною силою процесу самореалізації. Кожна фаза містить низку “самопроцесів”: самопізнання,

самосвідомість, самоціль, само модель, самовибір, самоконтроль, самоаналіз. Задовольняючи потребу в самореалізації, людина розвиває свій потенціал [6]. Отже, самореалізація особистості містить мотиваційну складову.

Однією з найскладніших проблем є поєднання внутрішньої причини, що спонукає до дії та зовнішніх умов самовдосконалення.

А. Адлер ототожнює поняття “прагнення до переваги” і “прагнення до самовдосконалення”, вказував на те, що людина, порівнюючи себе з певним недосяжним ідеалом, сповнюється відчуттям, що вона не має такого рівня розвитку, й мотивується цим відчуттям. На думку автора, усі прагнуть до переваги. Останню вчений трактує як досягнення найбільшого з можливого і це є природним для людини, бо це і є життя. Учений наголошує й на соціальній детермінанті особистості, спираючись на її індивідуальну суб’єктивність [12, 104]. Отже, науковець наголошує на тому, що людина власноруч змінює себе, визначаючи певні цілі, що виступають стимулами для здійснення наміченого.

А. Лазурський вважає, що сам намір, прагнення до самовдосконалення може бути мірилом моральної цінності і може виступати в якості етичної оцінки людини [8].

Задоволеність життям тим більша, чим повніша самореалізація особистості, зокрема й у професійній діяльності. К. Абульханова-Славська зауважує, що самореалізація можлива тоді, коли відбулося повне самопізнання власних здібностей, а в особистості сформована готовність для забезпечення всієї сукупності зовнішніх умов самореалізації. При цьому в людини є необхідність будувати сукупність власних зовнішніх взаємодій зі світом, яка й являє собою “самореалізацію”. Автор наголошує, якщо ці умови не виконуються, відбувається процес самовираження замість самореалізації [1].

Учені доводять, що далекі цілі навчання дорослих виступають в ролі шляхів, засобів, за допомогою яких можна допомогти людині розкрити свої можливості і стати тим, ким вона здатна [11, 110].

На результативність процесу самореалізації впливає індивідуалізація, оскільки самореалізації притаманний індивідуальний характер. Самореалізація майбутнього вчителя залежить від його потреб та можливостей.

Самореалізація особистості пов’язана з наявністю в особистості внутрішніх протиріч, які виступають у ролі промоторів стратегічних життєвих цілей. Тому роль ціннісних орієнтацій у самореалізації майбутнього фахівця важко переоцінити. Отже, самореалізація як активний процес розвитку особистості і як результат передбачає самовдосконалення особистості.

Вивчаючи проблему професійної самореалізації, Л. Коростильова [7, 24] пояснює, що в процесі самореалізації здійснюється професійний вибір, суб’єкт вибирає професійне оточення, яке в найбільшій мірі сприятиме продуктивності й задоволенню певних потреб, використовує найбільш вдалий досвід прояву власних здібностей. Самоорганізація й самоуправління є відправною точкою досягнення суб’єктом намічених цілей, саморозгортання власного життєвого шляху. Авторка доводить, що самореалізація має продуктивний характер тоді, коли вона спрямована на розвиток особистості. Науковець зауважує, що самореалізація особистості – це здійснення можливостей розвитку Я за допомогою власних зусиль, співдіяльність та співтворчість з іншими людьми, соціумом та світом у цілому. Дослідниця наголошує, що самореалізація: по-перше, передбачає збалансований і гармонійний розвиток різних аспектів особистості шляхом застосування адекватних зусиль, спрямованих на розкриття індивідуальних і особистісних потенціалів; по-друге, являє собою процес реалізації себе – здійснення самого себе в житті і повсякденній діяльності, пошук і затвердження свого особливого шляху, своїх цінностей і сенсу свого існування; досягається тільки тоді, коли в людини є вагомий мотив для особистісного зростання [7, 53].

Дослідники виокремлюють якісні характеристики самореалізації особистості: самостійність як універсальна здатність до планування, регулювання, цілеспрямованості власної діяльності, до рефлексії; свободу як універсальну здатність особистості до автономної поведінки (свобода вибору, дії, рішення), саморегуляції; творчість як універсальну здатність до концентрації творчих зусиль; креативність у діяльності, незалежність думки, відповідальність за власні дії та вчинки [10, 38].

Самореалізацію розглядають як: 1) засіб (філософський підхід); 2) ціль (самоактуалізація особистості); 3) стан (ступінь задоволення самореалізацією); 4) результат (особистісний розвиток; успішний результат, що досягнуто завдяки адекватним зусиллям; наявність властивостей, що сприяють самоздійсненню особистості); 5) підсумок (усвідомлення певних часових відрізків життєвого шляху) [7, 54].

Критеріями самореалізації є задоволеність та корисність, останню ототожнюють з продуктивністю. Критерій задоволеності має суб’єктивний характер, а критерій продуктивності розуміють як успіх (об’єктивний характер). Задоволеність розрізняють аутентичну, тобто справжню та уявну, яка дозволяє людині створювати думки, образи, які не відповідають реальному стану речей [7, 54]. Самореалізація містить творчу складову. Це пов’язано з розмірковуванням людини над сенсом життя, над власним призначенням, особистими успіхами. Тобто випрацюється певна життєва стратегія, яка допомагає особистості створити якісно нові цінності, здійснити задумане.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що до механізмів самореалізації науковці відносять: інтериоризацію, ідентифікацію, рефлексію, екстериоризацію. Інтериоризація визначає внутрішню картину свідомості в результаті засвоєння людиною певних цінностей. Ідентифікацію розглядаємо як процес виділення себе в певній соціальній групі та усвідомлення відповідності цього образу еталону. Рефлексія передбачає розмірковування індивіда над власними думками, самопізнання своїх внутрішніх психічних актів,

станів та змушує людину аналізувати власні знання, усвідомлювати помилки. Отриманий у процесі самоаналізу досвід допомагає особистості побачити бажані горизонти й визначити точку, де індивід знаходиться в даний момент, вибрати найбільш оптимальні шляхи для самовдосконалення. Найбільш продуктивним механізмом самореалізації Л. Коростильова вважає екстериоризацію. Остання передбачає якісні новоутворення особистості, формування цінностей і є заключним етапом творчості [7]. Самореалізація передбачає перетворення внутрішньої структури, ендогенні зміни, дає змогу оцінити зусилля індивіда, його індивідуальні трансформації іншими людьми. Отже, самореалізація та самовдосконалення є взаємозалежними процесами.

Умовою самореалізації особистості є діяльність, пусковим механізмом якої є мотив, що містить спонукальну та направляючу складові. Важливим елементом, що зумовлює особливості самореалізації є наявність намірів, прагнень виконання певного виду дій, тобто – інтенцій. Причини тієї чи іншої дії людини можуть бути обумовлені як зовнішніми так і внутрішніми чинниками. Людина оцінює об'єктивні умови і, враховуючи реальні обставини, виконує певний набір дій (зовнішня мотивація). Внутрішня ж мотивація передбачає реалізацію намічених цілей використовуючи ендогенні чинники.

Здійснюючи можливості розвитку Я за допомогою власних зусиль, діяльності, співтворчості з оточенням, людина змушена також співвідносити свої ресурси з бажаним і небажаним, відстежувати енергетичні затрати виконання певних завдань, оцінювати силу потенціалу і витрат. Особистістю по-перше, оцінюється ступінь бажаності і необхідності задоволення потреби в певному виді діяльності на рівні функціонального навантаження; по-друге, з'ясується виправданість необхідних змістовних витрат на тлі наявності змістовно-сміслових ресурсів [7, 77]. Самореалізація пов'язана з періодичними змінами певних етапів під час яких людина робить вибір, аналізуючи об'єктивну та суб'єктивну складові ситуації.

Л. Коростильова довела, що механізмами, які детермінують процес самореалізації є мотиваційно-сміслові й особистісно-ситуативні механізми [7, 82]. Отже, сукупність послідовних дій, закономірність перебігу подій визначають певний хід процесу самореалізації особистості.

Таким чином, самореалізація особистості – це реалізація потенцій, що ґрунтуються на індивідуальних особливостях людини, актуалізація власної активності, співпраця з соціумом шляхом застосування адекватних зусиль, спрямованих на самопізнання, саморозвиток, самовиховання, а, отже, на самовдосконалення. Процес самореалізації особистості обумовлений внутрішніми переконаннями і спрямований на об'єктивну професійну реальність.

Виокремлюють такі рівні самореалізації особистості: примітивно-виконавський рівень, індивідуально-виконавський рівень, рівень реалізації ролей і норм в соціумі (з елементами духовного і особистісного зростання) і найвищий рівень самореалізації – рівень смисложиттєвої і ціннісної реалізації (реалізації сутнісної автентичності) [7, 88].

Вивчаючи рівні самореалізації особистості, науковці зауважують, що в процесі самореалізації виникають бар'єри: ціннісні, смислового конструкту, диспозиї. Чим нижчим є рівень самореалізації особистості, тим вищою є інтенсивність дії бар'єрів. Для найнижчого рівня характерна наявність всіх трьох зазначених типів бар'єрів, висока інтенсивність впливу яких призводить до особливих труднощів у процесі самореалізації, до виникнення почуття незадоволеності. Дія бар'єрів першого типу проявляється в розмитих смисложиттєвих орієнтаціях, у превалюванні потреб над цінностями, найбільше проявляються на нижніх рівнях самореалізації особистості. Вплив бар'єру другого типу обумовлений негативним примітивно-виконавчим характером, що перешкоджає повній самореалізації. Бар'єр третього типу характеризується “упередженим” ставленням, правилами поведінки, яких необхідно дотримуватись (диспозиції). На нижньому рівні самореалізації смислові диспозиції нерідко опосередкованим чином (через породжувані смисли і установки) вступають у конфлікт з мотивами і установками, що домінують. На наступному рівні самореалізації мають місце бар'єри першого і другого типу. Для наступного, вищого рівня, найбільш характерний бар'єр першого типу, сутність якого полягає в недостатній гармонійності взаємодії цінностей і потреб. Вплив цього бар'єру іноді проявляється частково. На найвищому рівні самореалізації стійкі бар'єри не виникають, а тимчасові бар'єри адекватно долаються особистістю [7, 102-103].

Професійна сфера людського буття є однією з найважливіших. Дослідники розрізняють особистісну самореалізацію та професійну. Вивчаючи професійну самореалізацію Л. Коростильова використовує такі поняття як утруднення й труднощі. Авторка зауважує, що утруднення як бар'єри, що виникають на шляху самореалізації є переборними, а труднощі передбачають нездоланність їх особистістю [7, 105]. Дослідниця зауважує, що утруднення можуть перетворитися на труднощі. Спираючись на дослідження І. Глазкової [5] про бінарну сутність педагогічних бар'єрів, вважаємо, що бар'єри самоосвіти та самовиховання мають розвивальний потенціал і впливають на процес самореалізації особистості та формування готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки майбутніх учителів.

Наукові пошукування свідчать, що самореалізація: по-перше, передбачає реалізацію власних потенцій, ґрунтується на засадах розвитку індивідуальності; по-друге, спрямована на задоволення потреб, отримання бажаного результату; по-третє, супроводжується задоволенням, продуктивністю; по-четверте, характеризується здатністю пізнати себе й діяти відповідно до вимог певної ситуації на користь собі та суспільству; по-п'яте, вимагає пошуку нових шляхів для реалізації намічених цілей. Також, не заперечується й розвивальний характер бар'єрів на шляху до самореалізації та самовдосконалення.

На користь взаємозв'язку самореалізації та самовдосконалення свідчить К. Абульханова-Славська, яка трактує самореалізацію особистості як найвищу стадію розвитку зрілої людини, результат особистісного

зростання, вдосконалення. Авторка наголошує, що змістом вдосконалення є процес залучення до культури, постійного підвищення рівня власних знань та активної реалізації себе в житті [2].

Згідно теорії діяльності (за Б. Ананьєвим), учинки людини базуються на внутрішньому змісті особистості, її переконаннях. Учений акцентує увагу на саморозвитку як необхідному компоненті самореалізації. Науковець підкреслює важливість “особистісної відповідальності” для розвитку особистості. Досліджуючи професійну діяльність педагогів, учений наголошує, що прагнення до свідомої діяльності, використання власного потенціалу є важливими для формування людини [3].

Самореалізацію майбутнього педагога розуміють як здійснення себе, власних ціннісних орієнтацій, знань, умінь, взаємостосунків з цінностями професійно-педагогічної культури. Самореалізацію майбутнього вчителя співвідносять з метою професійної педагогічної освіти і розглядають як усвідомлений, цілеспрямований процес розкриття сутнісних сил особистості в навчально-професійній діяльності та вільній життєтворчості на основі діалогу й полілогу з культурно-освітнім середовищем та інформаційним середовищем вищого навчального закладу [9, 66].

Ф. Базаєва [4] вважає, що самореалізація студента вищого педагогічного навчального закладу має такі складові: саморозуміння (прояв інтересу до пізнання власного внутрішнього світу, усвідомлення морально-ціннісних установок), самооцінку (визначення значущості власних навчальних й професійних досягнень), самоствердження (пред’явлення власного Я як суб’єкта). Науковець говорить про такі функції самореалізації: рефлексивну, оцінкову, комунікаційну, мотиваційну, світоглядну, функції формування досвіду професійної діяльності.

Д. Левченко наголошує на великих можливостях мережевої взаємодії для забезпечення самореалізації майбутнього педагога. Сутність такої взаємодії полягає: по-перше, у трансляції досвіду вирішення професійних завдань (студент пропонує для обговорення власний досвід розв’язання задач, що дозволяє виявити недоліки і переваги запропонованого); по-друге, у підтримці та ініціюванні ситуацій самореалізації студента (комунікаційній, проектній діяльності); по-третє, у розкритті можливостей для творчості, самовиразу, самоствердженні, професійній активності; по-четверте, у забезпеченні майбутніх педагогів можливістю реального вибору змісту, форм, програм навчальної та науково-дослідної роботи, участі в наукових семінарах, вебінарах, конференціях, тренінгах; по-п’яте, у використанні методик, що передбачають колегіальне обговорення проблем та спільне вирішення проблем (круглий стіл, бесіда, мозковий штурм, дискусія); по-шосте, у різноманітті електронного забезпечення навчальних дисциплін. Також учений вважає, що самореалізація майбутнього педагога має відбуватися в інформаційному середовищі, у якому інтегрується зміст соціальної й професійної життєдіяльності спеціаліста, який цілеспрямовано утворюється і спонтанно виникає, що спонукає студентів до прийняття ними мислення, професійної поведінки й стилю життя майбутнього педагога. Автор наголошує на необхідності підтримки професійного розвитку студентів з різними індивідуально-психологічними особливостями. Важливим є механізм мережевої взаємодії викладачів, структурних підрозділів, освітніх організацій [9, 69].

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. У процесі формування готовності майбутнього вчителя необхідно зосередити увагу на актуальності змін в освітній системі школи, його інноваційній діяльності, прийнятті відповідальності за вибір методів та форм самовдосконалення. Під час професійної підготовки майбутніх викладачів необхідно розвивати творчий потенціал студента, що сприятиме продуктивності навчальної діяльності та дасть поштовх для подальшого особистісного розвитку та професійного самовдосконалення. Усвідомлення студентом педагогічного вишу власних задатків, нахилів, здібностей сприяє їх втіленню в професійно-педагогічну діяльність. Потреба в творчій самореалізації є показником мотиваційно-спонукального критерію мотиваційного компоненту сформованості готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення.

Таким чином, самореалізація майбутнього вчителя можлива за умови визначення особистісних, професійних інтересів, самопізнання, визначення індивідуального шляху професійного розвитку, залучення студента до обміну сукупністю знань, умінь, навичок на підставі спостережень, переживань, використання досвіду інших. Крім того, успішна самореалізація майбутнього педагога можлива за умови, якщо враховуються індивідуальні особливості студентів, творча індивідуальність, застосовуються форми і методи для здійснення індивідуального підходу під час професійної підготовки у ВНЗ. Самореалізація є атрибутом самовдосконалення особистості. Отже, самореалізація є порухом формування в майбутніх учителів готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки.

Перспективи подальших розвідок цього напрямку вбачаємо в дослідженні особливостей етапів формування в майбутніх учителів готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегии жизни / К.С. Абульханова-Славская. – М., 1991. – 299 с.
2. Акмеология: методология, методы и технологии: матер. науч. сессии, посвящ. 75-летию член-корреспондента РАО, Президента Н.Е. Кузьминой; под ред. проф. А.А. Деркача. – М.: РАГС, 1998. – 230 с.
3. Ананьев Б. Психология и проблемы человекознания: избранные психологические труды / Борис Ананьев; под ред. А.А. Бодалева. – М.-Воронеж: МОДЭК, 1996. – 383 с.
4. Базаева Ф.У. Самореализация будущего учителя в процессе его подготовки в вузе: монография / Фатима Умаровна Базаева; науч. ред. Н.М. Борытко. – Волгоград: ВГИПКРО, 2004. – 96 с.

5. Глазкова І.Я. Компетентність майбутнього вчителя у запобіганні та подоланні педагогічних бар'єрів: монографія / Ірина Яківна Глазкова. – Бердянськ: Видавництво О.В. Ткачук, 2013. – 416 с.
6. Идинов И.А. Самореализация личности в непродуцированной сфере общества (онтологический и гносеологический анализ): автореф. дис. на соиск. канд. филос. наук: спец. 09.00.11 – "Социальная философия" / И.А. Идинов. – Фрунзе, 1990. – 20 с.
7. Коростылева Л.А. Психология самореализации личности : основные сферы жизнедеятельности: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / Людмила Алексеевна Коростылева. – М., 2003. – 398 с.
8. Лазурский А.Ф. Классификация личностей / Александр Федорович Лазурский // Психология индивидуальных различий. Тексты. – М., 1982. – С. 179-198.
9. Левченко Д.В. Сетевое взаимодействие в информационной среде как средство самореализации будущего педагога / Д.В. Левченко // Инновации в общем и профессиональном образовании, Известия ВГПУ. – 2014. – Вып. № 4 (89). – С. 65-70.
10. Мишуковская Ю.И. Влияние навыков компьютерной графики на развитие потребности творческой самореализации учащихся в системе дополнительного образования / Ю.И. Мишуковская, Е.В. Мишуковская : матер. междунар. науч.-практ. конф. "Самореализация потенциала личности в современном обществе" (28-29 апреля 2013 г.). – Прага Vědecko vydavatelské centrum Sociosféra-CZ, 2013. – С. 36-41.
11. Психология личности. Тексты / под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузыря. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 288 с.
12. Adler A. The individual psychology of Alfred Adler. A systematic presentation of selections from his writings / Alfred Adler. – New York, 1956. – P. 104.
13. A Comprehensive Dictionary of psychological and psychoanalytical terms a guide to usage / [ed. by B. Horacl]. – New York; London; Toronto, 1958. – P. 488.
14. The Oxford English Dictionary. Second edition / [prepared by J. A. Simpson and S. C. Wein]. – Oxford, – 1989. – P. 921.

С.Н. ХАТУНЦЕВА. САМОРЕАЛИЗАЦІЯ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ К САМОСОВЕРШЕНСТВУВАННЮ

Резюме. В статті проаналізована проблема самореалізації особистості в процесі формування у майбутніх учителів готовності к самосовершенствованию. Установлено, що розвиток творчого потенціала студента сприяє продуктивності навчальної діяльності і самосовершенствованию. Показано, що процес самореалізації майбутнього вчителя обумовлений внутрішніми переконаннями і спрямований на об'єктивну реальність. Обґрунтовано, що самореалізація є активним процесом розвитку особистості і результатом самосовершенствованию особистості.

Ключові слова: самореалізація, саморозвиток, самоактуалізація, особистісний потенціал, майбутній вчитель, самосовершенствованию.

S.M. KHATUNTSEVA. THE SELF-REALIZATION OF FUTURE TEACHER IN THE PROCESS OF FORMATION OF READINESS FOR SELF-IMPROVEMENT

The summary. The article analyzes the problem of self-realization in the process of formation of future teachers' readiness for self-improvement. It is established that the development of the creative potential of the student contributes to the productivity of educational activities and self-improvement. It is shown that the process of self-realization of future teachers is due to the internal beliefs and aims to an objective reality. It's proved that self-realization is an active process of personality development and the result of self-improvement.

Key words: self-realization, self-development, self-actualization, personal potential, future teacher, self-improvement.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. С.А. Литвиненко.

Одержано редакцією 03.02.2016 р.

УДК: 378.147.61.015.572.7

М.В. ШЕВЦІВ

ДИДАКТИКО-ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАННЯ БАЗОВИХ БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Резюме. У статті проаналізовані основні інтерактивні методи навчання студентів, які забезпечать належну професійну компетентність майбутніх біологів теоретичними знаннями і практичними вміннями та навичками з базових біологічних дисциплін. Активне впровадження в навчальний процес інноваційних форм навчання допомагає підвищити активність студентів і забезпечити успішне оволодіння курсу загальної цитології та гістології, як базових біологічних дисциплін.

Ключові слова: цитологія, гістологія, дидактика, інноваційні методи, інтерактивні методи.

© М.В. Шевців, 2016